ՀԱՆԳԷՍ ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ

ԹԻՒ ԺԲ.
ՇՐՋԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ.

ՌՅԻԵ—1875

Բ. ՏԱՐԻ
ՍԵՊՏԵՄ. 20 ՇԱԲԱԹ

ԳՈՒՆ ԹՈՒՐԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ ԿՅՑՑ ՀՈՌՈՒ Գ

ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. Առաջարկ երգման .
Բ. Փունջ Նախնեաց .
Գ. Երջանկայիշատակ Եփրեմ կաթողիկոսի մը տազն .
Դ. Սաթիոն .
Ե. Օդային ուղեւորութիւն .
Զ. Տէրոյենց պատուելիի առեղափոխութիւնը .
Է. Իւր թմրուկը զարնող քարոզիչը .
Ը. Երկար հարցաքննութիւն մը :
Թ. Ճեմարան Սրբոց Էջմիածնի եւ Յայտարիր Տեսչութեան .
Ժ. Գեր. Տ. Գրիգորիս Ծ . Վ . Ալէքսէեան Երփնակայ .
ԺԱ. Մանդուխէ , կամ Հայք եւ Նորաղանդք .
ԺԲ. Տեղեկութիւնք Պրուսայեայ վերայ .
ԺԳ. Երրորդ տարեդարձ Ուսումնասիրական Ընկերութեան Ա.Հ.Ս.Յ.
ԺԴ. Լրագիր եւ Մխիթար .
ԺԵ. Օրագրութիւն Ազգ . լրոց —Իւսկիւտարի Ս . Խաչ Եկեղ . ժողը : —Այցելութիւնք Ս . Պատրիարք Հօր : —Մշեցի Մխիթար վարդ . —Կրօն . եւ Գաղ . ժողովք եւլն .
ԺԶ. Բումբլիի Երկաթուղեաց 34 րդ . վիճակահանութեան չահող թիւերն .

Կ. Պոլիս Տպագրութիւն Ս . Ղ . Պարտիզպանեան եւ Ընկերք

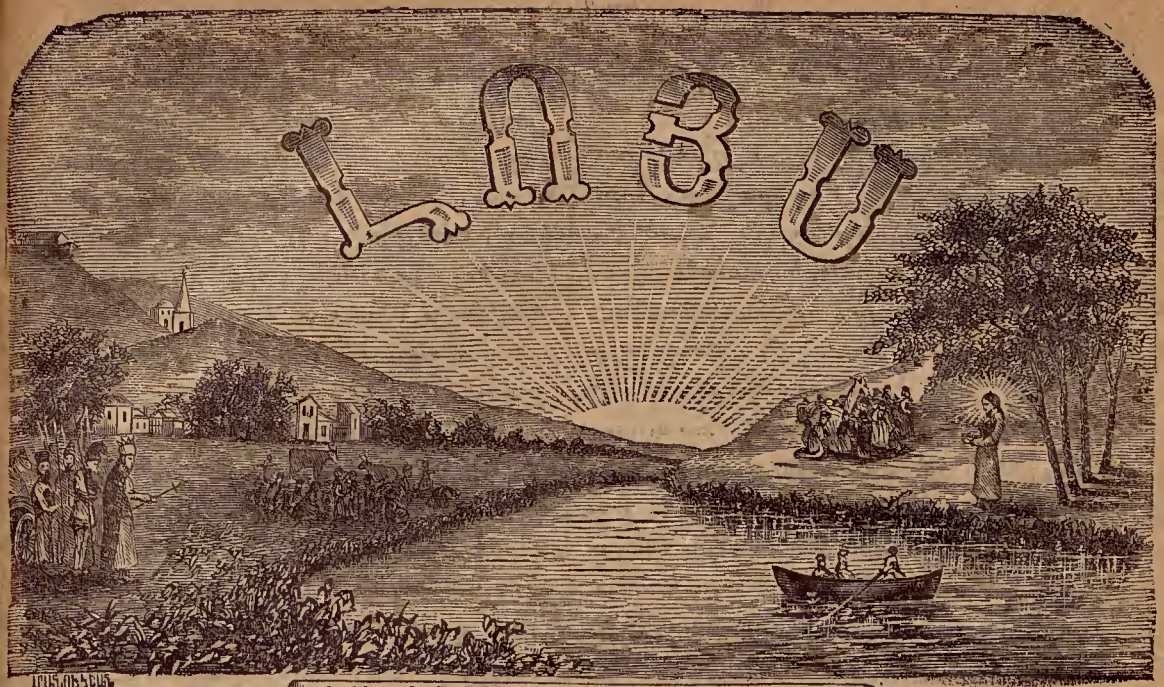

ԵՍ ԼՈՅՍ ՅԱՇԽԱՐՀ ԵԿԻ

ՀԱՆՊԷՍ ՉԱՔԱԹԱԿԱՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԸ ԵՐԴՄԱՆ

Մեր նախորդ թիւոյն օրագրութեան մէջ յիշած էինք թէ անցեալ հինգշաբթի Ազգ. Կրօնական ժողովը մէկ քանի ժամ Ազթամարայ խընդրոյն զբաղելով, ոմանք առաջարկեր են որ Խաչատուր Կաթողիկոս երդումն ընէ իւր նախորդին սահմանին մէջ ինք ուղղակի կամ անուղղակի մասն չունենալուն համար. և ոմանք ալ առաջարկեր են որ խնդիրն ուղղակի Արարատեան Մայր Աթոռոյ Վեհափառ Սրբազան Կաթողիկոսին յանձնուի։

Այս կրկին առաջարկութիւններն ալ ի կախ մնացած են, խնդիրն եկեղեցական Համագումար ժողովոյն առեւանն հանելու որոշմամբն. բայց հաւանական է որ նոյն առաջարկութիւնները դարձեալ պիտի ըլլան յիշեալ ձեռնհաս առենին առաջ ալ, ա-

նոր համար կարեւոր կհամարինք մեր դիտողութիւնն ընել։

Ոմանք կկարծեն թէ երդման առաջարկութիւնն՝ Բարձրաչնորհ Սրբազան Պատրիարք Հայրն ըրած է, և թէ խիստ իրաւացի առաջարկութիւն մ'է. բայց այդ առաջարկութիւնն ոչ թէ Սրբազան Պատրիարք Հայրն, այլ ժողովականներէն ոմանք ըրած են. և այդ տեսակ առաջարկութիւն մը՝ ով որ ալ ըլլայ հեղինակը՝ դէմառիթն ուղիղ բանի հակառակ է։ Սրբազան Պատրիարք Հայրն՝ խնդիրն ուղղակի Վեհաչնորհ Կաթողիկոսին յանձնելու առաջարկութիւն ըրած է. և խնդրոյն փափկութիւնն ալ զայս կպահանջէ։ Բայց ըստ մեզ աւելի բանաւոր կըլլայ եթէ առաջարկուի Համագումար ժողովոյ վճիռն Վեհաչնորհ Կաթողիկոսին ներկայացնել որ ըստ այնմ իւր դատաստանն ընէ։

Կդովենք երդում առաջարկողներուն և զայն օրինաւոր հրատարակող և պահանջող թերթերուն աղդասիրական ղգայուններն. բայց կփափագինք սորվիլ թէ երդումն այսպիսի պարագայից մէջ ի՞նչ արդիւնք կրնայ յառաջ բերել, և թէ ճշմարտութիւնը յայտնելու միջոց կրնա՞յ ըլլալ։

Թաչատուր Կաթողիկոսէն երդում կպահանջուի՝ որ հասկցուի թէ իր նախորդին սպանման մէջ մաս չունենալը, և թէ այսուհետև իր պաշտօնին և աղդին հաւատարիմ ծառայելն է։ Այս միջոցն մեզ համար առեղծուած մ'է. եթէ երդումն այդ հրաչքն կրնայ դործել, ուրեմն ալ ի՞նչ պէտք ունինք դրաւոր պայմաններու, դաչնադրութեան, մուրհակաց, վկայից և այլ օրինաց. այսուհետեւ մեր ամեն դործերն պէտք է երդմամբ սկսել ու երդմամբ կնքել։

Գիտնալու են մեր կրօնական ժողովոյ Հայրերէն ոմանք, որք բուռն եռանդով երդումն կառաջարկեն, թէ մեր Եկեղեցին ոչ Մոլսխական դրութեան կրնայ հետեւիլ, և ոչ տաճկական Շէրէի սկզբունքով վարուիլ. վասն զի իր դերադոյն Հեղինակն խստիւ արդիլած է երդումն, և մարդկային տրամաբանութիւնն ալ բոլոր կինչաւակէ երդման առաջարկութեան այլանդակութիւնը։

Կերեւի թէ առաջարկու Հարք՝ երդման նշանակութիւնն իր պարզութեան մէջ չեն կրցած ըմբռնել, որ այս աստիճան կարեւորութիւն տըւած են։

Ի՞նչ է երդումը։ — ամբաստանեալ մը, որուն չանցանքն հաստատելու անհերքելի փաստեր և հաւաստի վկայներ չկան, Աստուած և Աստուածայնոց անունն վկայ կոչել իւր անմեղութեան՝ դատապարտութենէ ազատելու համար։

Երդման սահմանն ասկ ըլլալէն վերջը, դէմերնիս սա հարցումն կելլէ թէ, այդ ամբաստանեալ անձը՝ բարի՞ մարդ մ'է, թէ չար. եթէ բարի է, առանց երդման ճշմարտութիւնն կվկայէ. մանաւանդ թէ երդում

ընելն իրեն անպատուութիւն կհամարի. իսկ եթէ չար մարդ է, հաղարաւոր երդում ալ ընելու չվարձաբար:

Ա. յդ երդում առաջարկող Ս. Հայրերն, Խաչատուր Կաթողիկոսի բարութեա՞ն կերաչխատուրեն, թէ չարութեանն. եթէ բարութեանն կերաչխատուրեն, հաստատ հաւատք մ՚ունենալու են՝ որ առանց երդման ճշմարտութիւնն կխօսի. իսկ եթէ չարութեանն կերաչխատուրեն, դարձեալ հաստատ հաւատք մ՚ունենալու են որ՝ երդմամբ ալ կսուտէ. հետեւապէս Խաչատուր Կաթողիկոսի յանցաւոր ըլլալուն կամ չըլլալուն նկատմամբ՝ անոր երդման առաջարկութիւնն ծիծաղաշարժ և տղայական է:

Երդման առաջարկութեան թիւր սկզբունքն թէ և ուրիշ զանազան դիտողութիւններով ալ կրնայի պարզել բայց ինքնին բացորոշ ըլլալուն բաւական կհամարինք Նէապօլսեցի խմաստասէրի մը տրամաբանութենէն սա հետեւեալ օրինակին մէջ բերել և առաջարկու Հարց ուշադրութեան յանձնել, որպէս զի քանի համոզուին թէ երդմամբ ճշմարտութիւն չիմացուիր:

«Ճշմարտութիւնն իմանալու համար, երդում պահանջելուն անօգուտ ըլլալն սա կերպով կրնայ ցուցուիլ»:

«Երդումն կամ բարի մարդէ կպահանջուի կամ ամբարիշտ մարդէ»:

«Թէ որ բարի մարդ է, երդումն անօգուտ է. վասն զի բարի մարդն առանց երդման ալ ճշմարտութիւնը կըսէ. մանաւանդ թէ երդումն իրեն անվրաւութիւն կսեպէ»:

«Թէ երդումն ամբարիշտ մարդէ պահանջուի, ան ալ անօգուտ է. վասն զի ստերդմնութիւնը բանի տեղ չի դներ, բաւական է որ իրեն շահին դայ»:

«Ուրեմն թէ մէկ կողմանէ և թէ մէկալ կողմանէ երդումն անօգուտ է»:

Մեր այս տեսութեան նպատակը երդում առաջարկող Ս. Հայրերն յանդիմանելչէ. այլ իրենց սկզբան՝ այլանդակութիւն հասկցնել է որպէս զի ղդուշանան ուրիշ անգամ այս տեսակ առաջարկութիւն մ՚ընելէ. և համադուսար ժողովն ալ ղդուշանայ այս տեսակ անտեղի առաջարկութեան մը կարեւորութիւն տալէ:

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՓՈՒՆՋ ՆԱԽՆԵԱՑ

Լեզուն դարերու հաւատարմագոյն մատենին է: Հայելի մի ուր մարդ չատ յստակ կարող է ընդնշմարել ժամանակին տիրող ոգին, գրականութեան բարգաւաճման աստիճանը, բարոյականութեան և իմացականութեան վիճակը եւ երբեմն քաղաքական, աղգային եւ ընտանեկան անցից հատուկոտորներն:

Լեզուները Բաբելոնէն դուրս եղնելէ ետեւ, կարելի է ասել, այնքան հոգեփոխութեան, որքան դարերու կամ յորելեանները չըջանակին անցան, որոց մէն մի ճչդրիտ նկարուն հետ միասին եթէ բուն ծննդական ժամն ու ժամանակն ալ դիտ-

նար պատմութիւնը, չպիտի ունենար այսօր այն փոչին, այն ստուերն ու քօղը, զոր կը կրէ իւր այս ու այն էջերուն եւ պարբերութիւններուն վրայ։

Մանաւանդ քանիօ՞ն գովելի է հաւքել եւ ամփոփել լեզուի այն նուիրական բեկորներն, որք գազան ժամանակի մի անողոք ժանիքներէն յափշտակուելով ու բզքտուելով գացած ու ինկած են հեռաւոր մութ անկիւններու խորը կամ մեռեալ աիերու մէջ խլնալով լոյսէ զրկուած են։

Գանձարաններ են նոքա, որք հայրենիքի մի աղեկէզ հառաչներն ունին, վըտարմնդի ազգի մի տխուր արտասուքը կը պահեն, դիւցազնի մի մրեներն կը կըրեն, նահատակի չիրի մը կը հակեն, կոյսի մի աւօթխածութիւնը կը ծրարեն, սիրոյ թիթեռնիկին ոսկեծղի թեւերուն բոցէն ու խորշակէն խանձը կը նկարեն եւ առաքինութեան հրեշտակը մոլութեան հրբեչին դէմ կը յուշեն մերթ մին եւ մերթ միւսն յաղթական։

Բաղդ ունենալով երկրագնդին հիւսիսային, հարաւային եւ արեւելեան կողմերը, ասիական հողին վրայ ուղեւորելու, զանազան հնութիւններու պատահելէ զատ, նաեւ հաւքած ենք խել մի հատկաւոր գրութիւններ, եւ ձեռագիրը մատեաններ, որք այն կամ այն աւչարին, թիւրքմէնին եւ կամ ռամիկ հայու մի տանը փոչիներուն մէջ կը խեղդուէին։

Կը փափաքիմ որ այս հաւաքածոյն լոյս տեսնէ, եւ օր յառաջ լոյս տեսնէ, որպէս զի Հայ մի աւելի տեսնէ զայն եւ չի զրկուի։

Կը փափաքիմ, որ իմ անձուկ կարողութեան չափով յաջողած փոքրիկ հաւաքածոյն նայելով, ամէն ուղեւոր Հայ, վաճառական, փերեղակ, ծառայ կամ նուիրակ մի նուիրական պարտ համարի իւրեան ամէն պատահած գիւղին կամ տան մէջ հայկական հնութիւններու հետաքրքիր լինիլ եւ ազգին վաստայ մնացորդու կորուսեալ մասը ղինքը ծածկող աւերակաց տակէն դուրս հանել։

Հայր Խմբագիր, իմ այս հաւաքածոյն ձեր Լոյսին պիտի յանձնեմ, որպէս զի «Փունջ Նախնեաց» անուամբ ի լոյս հանէ եւ պիտեմ թէ գոհութեամբ կ'ընդունիք,

---

ՓՈՒՆՋ ՆԱԽՆԵԱՑ

Ա.

Եթէ կամիս յաւետ մնալ գետ զարնան,
Եւ կամ պտուղ տացէ միշտ քոյդ բուրաստան.
Մի՛ դանդաղի՛ր, այլ ոռոգեա՛ անխափան,
Ջրով կենաց, որ է սրբոց հարց մատեան։
Եւ ջանակուռն քաջութեամբ արքնական,
Ա՛ռ ի ձեռին զբրիչ սրտի մաքրական.
Բրեա՛ ի խոր բառիւք քաղեալ խրթնական,
Վերակրկնեալ բրմամբ առանց ճանճրացման։
Որքան ջանաս եւ դեգերիս ի բրել,
Առ ի գաղեալ զանդ մեծութիւնս գտանել.
Ոչինչ դժուարս պարտիս անտուստ ճանչել,
Որովհետեւ մեծաց գանձուց կաս տիրել։
Արդ զայս քնար քաղցրանուագ եւ ճամեղ,
Անճիճ իմոյ խստացայ ես բազմամեղ.
Որ ճանդիպիս այս մատենիս քաղցրագեղ,
Մի հայրմերիս լիշեսցես գիս մշտագեղ։
Թուին Հայոց ՌՄ· ԽԹ ԵՓՐԵՄ

Սոյն պատուական յորդորակի վերնագիրը՝ երջանկայիշատակ Եփրեմ Կաթողիկոսին է, որ գրած է իւր Կաթողիկոսութեան օրերը Կիլիկեան Սսոյ մէջ։

Ինչպէս կը տեսնուի, փունջի վերջնաթերթ տունին երրորդ տողը որ ճանդիպիս այս մատենիս քաղցրագեղ կը գրէ վասն ղինքը, որոյ աւանդական անունը դուվեատը լսելէ զատ, իւր գործերէն ալ

զինքը կչռած եմ, Սաղմոսի մեկնութիւն մի ունի ձեռագիր, եւ այս մատենին մէջ դրած է սոյն երկը։

Լեզուին դասաւանդը ընթերցողին կը թողում, միայն սակայն պիտի ասեմ թէ պապական կղերներ եւ ճիզուիթ կրօնաւորներ, իբր ծպտուած վերջապէս, մանդալով թէ այլոց նախնեաց եւ թէ սոյն նփրեմ Կաթողիկոսին որքա՛ն պատուական հեղինակութիւններն հաւքեր են այլ եւ այլ միջոցներով, դիւզացի աղջկան՝ վոխարէն ասեղ մի կամ գնդասեղ մի տալով, հարսին մի քանի բուռ կամ ուլուն տալով, եւ կամ համոզելով եւ ոմանք մինչեւ դողնալով։

Այս պարկեշտ դողերը եւ այս փերեզակ կղերները յետոյ վառաւորուած են այդ դողծները իբր անձնական հեղինակութիւն՝ ի լոյս հանելով Հայերէն կամ այլազգ։

Յաւելի՛. մանաւանդ վատիկանի ապիհոնով զանոնք բաւական համեմելէ յետոյ դուբս հանած են։

Ես Եփրեմ Կաթողիկոսի թէ համբաւը լսելով եւ թէ միշտ իւր գործերուն մէջ քաղցր ու խոհուն հով մի ղգալով՝ չափազանց սիրած էի զինք, իւր չիրիմը եւ յիշատակը, ուստի երբ սոյն փոնջին ալ իմ ձեռնը լինաւ մի՛ հայմերիւ յիշեցնես զիս մշտագեղ տողը կարդացածով տեսայ՝ հոգիս խապաո իւր հաւատին կը յենու, հարազատ թոռին մի պէս Սրբազան՝ նախնոյն պատուէրին, կամ տեղի ճիշդը իղձին համակերպեալ կը կամի եւ կը կարծէի թէ մնծ բան մի պիտ՛անեմ, կամ զինքը գոհ պիտ՛անեմ իղձը կատարելով. սակայն տեղի ճիշդը, զիս գոհ կ՛անէի եւ այս պիտէի միայն թէ կը մրմնջեմ արդէն։՝

Ընդ օրինակող
Բանիցդ գեղանիւս.
Ո՛ Տէր հոգեփող,
Թաթուլս եմ անուս.
Որ քեզ բիւր «Հայր մեր»,
Ջօնէ սիրանուէր։

ԹԱԹՈՒԼ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ՍԱԹՈՅՆ

(Շարունակութիւն տես բիւ ԺԱ.)

ԺԱ.

ՀԵՌԱԼՐՈՒԹԻՒՆԸ, ինչպէս յիշած ենք, Սաթոյնի մի աքանչելիքն է, զոր պատմելէ յառաջ, կը պարտինք նորա գաղտնեաց մի քանի վարդապետներն ալ պատռել։

Տօֆի անուն հռչակաւոր գաղղիացի բժիշկը յայտնած է թէ Սաթոյնը երկու տեսակ է, որոց մէն ԲԵՏՆԱԿԱՆ եւ միւսը ԱՊԱԿԵԱՑ սաթոյն կ՛անուանէ։

Ապակեայ գաւազան մի չիեղէ յետոյ, թեղէ մ՛առկախ թեթեւագոյն գնատակիկ մը կը մօտեցնենք և կը տեսնենք որ գնատակն իրեն կը քաշէ, սակայն, եթէ գաւազանը ետ առնելէ վերջը, կրկին նոյն դրնատակիկին մերձեցնենք, այս անգամ, վոխանակ զայն քաշելու, կը վանէ, բայց եթէ նոյն տաեն մի ըեռանեայ գաւազան, զանի չիեղէ յետոյ, մերձեցնենք այն գնատակիկին, զոր նախորդ գաւազանը պիտի մերժէր, այս կը քաշէ իրեն։

Այս հակադիր երեւոյթներէն կը հետեւի թէ, ապաքէն սաթոյնը երս-

կու տեսակ մարմին է, բայց քանի որ շփումի չիկայ, ՚ի մի մարմին տա-բաղադրեալ վիճակ մ՚ունի և չեզոքացած է, իսկ երբ շփումը տեղի ունենայ, որ ջայն կը լսածէ, այն ատեն նոքա դործառնական վիճակի մէջ կը մտնեն և թէ երկու հակառակ ղօրութիւնները դիւրաւ կը ձգեն և կարող են համաձայնիլ և յիւրեար չաղաղակել, բայց համաբուն ղօրութիւնները միշտ դիւրաւ կըվանեն և չեն կարող ՚ի մի խմբուիլ։

Այսպէս ուրեմն, ապակեայ գաւաղանը շփուելով իւր սաթոյնը կը լսածուի և չարժման մէջ կը մտնէ, և երբ դնդակիկին կը հպի, ջայն կը քարշէ իրեն մինչև որ իւր պարունակած սաթոյնի մի մասը նորա հաղորդէ և նորա հետ համաբուն սաթոյնով լեցուած լինի, այն ատեն կը մերժէ դնդակիկը, դոր բռանեայ գաւաղանը, եթէ բերենք, կը քարշէ նոյն պահուն իւր պարունակած հակառակ սաթոյնովը,

ՍԷՅՄՐԻ ԱՊԱԿԵԱՅ կոչած սաթոյնը, որ ապակեայ գաւաղանին միջոցաւ դնդակիկը գարշող էութիւնն է, Ֆրանքլին ՀԱՅՏԱՏԱԿԱՆ կամ ԶՕՂԱԿԱՆ սաթոյն կանուանէ, իսկ ապակեայ գաւաղանին միջոցաւ, երկրորդ անգամի հպումին, դնդակիկը ժխտող ղօրութիւնը կամ բռաներայ գաւաղանին մէջէն նոյն դընդակիկը քարշող հակառակ էութիւնը, այն է, ՍԷՅՄՐԻ ԲԵՏՆԱԿԱՆԸ նաԹԽՏԱԿԱՆ կամ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ կ՚անուանէ։

Ֆրանքլին այսպէս կը վարի ոչ թէ ՍԷՅՄՐԻ սոյն թուիքը ամբողջովին ընդունելու, այլ այս սկզբունքը կամ բաժանումը՝ ուսուցման և համոզման եղանակին դիւրութիւն մի լինելուն համար։

Ֆրանքլին, որ քանքարաւոր ամերիկացի մ՚է, կը դրէ թէ «սաթոյնը ոչ թէ երկու տարբերուն մարմիններէ միակերպուած մարմին է, այլ մի մարմին է ինք միաբուն, միաչօր և համահեղուկ, իսկ ժլատականը ձգողականին չէութիւնն է»։ Մի միայն սաթոյնը շարժման մէջ դընելու համար շփում կամ ուրիշ քիմիական դործողութեան հարկաւոր է, ապաթէ ոչ, ամեն մարմին, իրենց բնական անշարժութեան մէջ, երբէք սաթոյնաւոր լինելու երեւոյթի մի չունին և սաթոյնը ներդործականութենէն դադարած կը դտուի։

Դարուս ակադեման ալ այսպէս ընդունած է։

Շարի գայ անգամ
ԹԱԹՈՒԻ

ՕԴԱՅԻՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Անցեալները ջնդէ օդապարկէն պատահած աղէտքը բնաւ վհատութիւն չպատճառեց այս տեսակ ճեռնարկութեանց հետամուտ եղող անձանց։ վասն դի Պ. Կօտար, հանրածանօթ օդապարն, նոր նոր ուղեւորութեանց ձեռնարկել տալու համար օդապարիկները կատարեալ, յա-

ԲԱՆԱԴԱՏԱԿԱՆՔ

ՏԷՐՈՅԵՆՑ ՊԱՏՈՒԻԵԼԻԻ ԱՏԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

«Իւսկիւտար Ս. Խաչ Թաղի կիւրակնօրեայ վարժարանին մէջ . . . Մեծ. Տէրոյենց Յովհաննէս պատուելին ժամը 8ին պիտի ատենախօսէ «Մարդուն խելքը Ս. Գիրքը գիտնալը ոչքին վրայ» :

Օրադիր Մեպտ. 6 Շբ.

Տէրոյենց՝ պատուելիի ատենախօսելու ձեռք առած այս նիւթին՝ մեզ հետ չատերու միտքերն վարանման մէջ ձգած ըլլալուն, կ'սպասուի որ ինքն բարեհաճի այս մասին պէտք եղած բացատրութիւնները տալ, թէ ի՞նչ ըսել կուզէ այդպիսի անխմաստ ծանուցմամբ մը, որ հրապարակի վերայ անտէր կ'մնայ, եւ առիթ կուտայ չատերու իրաւացի կասկածանաց։

—

ԻԻՐ ԹՄԲՈՒԿԸ ՁԱՐՆՈՂ ՔԱՐՈԶԻՉԸ

«Սուրբ Գրոց եւ Քրիստոնէական հաւատոյ վերձատութեանց մեղմ սորվեցուցածին նայելով եկեղեցեայ հովիւք, ամեն տեղ եւ ամեն ժամանակ, ջոխ չոխ կ'ըսէին իրենց ժողովրդեան սիրոյն . . . եւ օբինաւոր համոզեին։ Ատոնք հովուական սրբազան առնչութեան պահանջմունք են, եւ առանց ասոր պաշտօնեից օգտակար լինելոյ չոյսը անհիմն եւ պարապ բան է»։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Տ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Աւետ. Թ. 38 Մեպտ. 22 Դշ.

Ռօտոսթօյի Նորագանդից Վերմեռանդ

աուկ մրցանակ սահմանելով անոնց որ աւելի երկար ատեն ամպերուն մէջ կրնան մնալ, անոնց որ աւելի բարձր կարող են երթալ, եւ անոնց որ սահմանուած քաղաք մը հասնելու կ'յաջողին։ «Օդապարիկն՝ Էնվալիտէն» (գինուորական անկերանոց) պիտի մեկնի եւ այս առթիւ դումարուելիք դրամը Զէյնէփ դժբաղդ ուղեւորներուն այն է Սիվելի եւ Սբենեկլի ընտանեաց պիտի յատկացուի։ Քանի հինգ տարուան միջոցի մէջ ուրիշ քանի մը օդային դիպուածներ պատահած են։ 1850 ին Պ. կալ, ծովային սպայ մը ձիով օդն ելաւ, ի Պօրտօ։ Ապա անվնաս վար իջաւ, բայց իրեն օգնութեան հասնող դիւղացիք, ձին օդապարիկ կառքէն հանելէն առաջ՝ անզգուշութեամբ լարերը ձգեցին, եւ օդապարիկն սլացաւ դնաց մարդուն հետ։ Պ. կալ հեղձամղձուկ եղաւ, կառքէն վար ինկաւ եւ չարաթիէ մը եռքը դանուեցաւ։ Դարձեալ՝ Բիանա անուն իտալացի մը Հռոմէն ելաւ, բայց օդապարիկը չափազանց բարձր եւ շուտ սրանալով մեքենան չկրցաւ վարել, եւ վար ընկաւ եւ բիանա պարիկին մէջ մեռած դանուեցաւ։ Դաղղիացի պարոն Մէրլ՝ երբ պարիկին մէջ իր պատրաստութիւնները կընէր վեր երթալու, իրեն օգնականներուն անճարակութենէ չկրցաւ պարիկը կեցնել եւ վեր սրանալով՝ կաղձն խեղդուեցաւ։

Ա. ՄԱՄՈՒԼ

պաշտօնեայ պատուելի Ստեփանեանը կ՚ըսեւի թէ՝ դոհ չէ իւր Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ դէմ չարախօսելու համար միսիօնարաց կողմէն իրը ամսական թոշակ ընդունած 10—12 ոսկիէն՝ որ այս անգամ ալ Աւետարերի մէջ եղեր իւր բըմբուկը կ՚գարնէ .

Խե՛ղճ քարոզիչ. ինչո՞ւ կ՚մոռնաս «Մի՛ հոգայք վասն վաղուհին»ը եւ ինչո՞ւ չես յիշեր «զոր ինչ առաջի ձեր դնիցեն ներիջիքը» :

Իրա՛ւ իրա՛ւ կարօտ է Եկեղեցւոյ Հովիւն ժողովրդեան սիրոյն, համակրութեանը , գործակցութեանը եւն. բայց այդ սէրըն , համակրութիւնը եւն ստանալու համար՝ Քրիստոսի Եկեղեցւոյն. հաւատարիմ սպասաւոր եւ նորա խաղաղութեան Աւետարանին ճշմարիտ պաշտօնեայ ըլլալով իրապէս հովուական արժանիքն յանձին կրնայ ։ Այլ ըրէ եւ կապրիս ,

—

ԵՐԿԱՐ ՀԱՐՑԱՓՆՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Խարբերդէն մեզ կդրեն թէ տեղւոյն Սմբատեան վարժարանի աշակերտաց հարցաքննութիւնը կատարուելով տարի մը ասկէ շաբաթներ առաջ , աշակերտք շատ լաւ պատասխաններ են տուեր մի հարցմանց» :

Հայրենիք թ. 264 Սեպ. 9 Գշ.

Խարբերդոյ Սմբատեան վարժարանի հարցաքննութեան «քանի մը տարիս շաբաթական» մեր խնդրոն չհասաւ . չենք գիտեր թէ Սմբատեան վարժարանի մէջ ինչ բարձր ուսումներ , դիտութիւններ եւ քանի՞ տեսակ լեզուներ կսորվեցուին , որ այնչափ երկար քննութիւններ տեղի ունեցած են , որոյ նման շատ քիչ անգամ Եւրոպիոյ նշանաւոր համալսարաններն կունենան . աւելի լաւ կրնէր Սմբատեան վարժարանի Տեսչութիւնը՝ եթէ ամբողջ տարին քննութեամբ անցուներ :

Ա Զ Գ Ա Յ Ի Ն

ՃԵՄԱՐԱՆ ՍԸԲՈՑ ԷՋՄԻԱԾՆԻ

Արարատ ամսագրոյ վերջին թուոյ մէջ բերկրութեամբ կկարդանք՝ որ Վեհաշնորհ Ս. Հայրապետին Ջանիկ և Հոդնաւաստակ Ճգնոյ արտիւնը եղող Ս. Էջմիածնայ Ճեմարանի այրած մասին չինութիւնն աւարտած ըլլալով անցեալ Յունիս ամսոյ 10ին՝ վանուց Դաշտապատառ անուանեալ հիւրանոցն եղող 65 ի չափ պատրաստի աշակերտք վոխադրուած են և Ճեմարանն , և օրինաւոր հարցաքննութեամբ աշակերտք զանազան դասարաններու բաշխուած են :

Ա.յս կարդադրութեանց հետ Ճեմարանի Արժանայարգ Տեսչութիւնն նկատելով թէ՝ հետզհետէ նոր աշակերտներ մտնելուն՝ դրադրերը կուշղուին և Ճեմարանին ընդարձակութիւնն ալ աշակերտաց ամմանեալ թիւէն աւելի աշակերտ չէ կարող տանիլ , պատասխրած է այս մասին բացատրութիւններ տալ և Ճեմարանն նորոդ աշակերտ ընդունելու ժամանակն և պայմաններն յայտարարել :

Ցիշեալ յայտարարութեան համաձայնութիւնն և գիտութիւն մեր աղնիւ ընթերցողաց հոս կբաւանդակենք :

Ա. Նորամուտ աշակերտաց ընդունելութիւնն յառաջիկայ 1876 տարւոյն, և ընդունելութեան պայմանաց վերայ ժամանակին հարկ եղած յայտարարութիւններն պիտի լինին։

Բ. Վեհաշնորհ Ս. Հայրապետին կարգադրութեան համեմատ մերձ ընդ մերձ Ծխականաց, Թեմականաց և Վանականաց ուսմանց նախադիծերն պիտի հրատարակուին. այն աշակերտք որ կբաղձան Ա. Բ. և կամ Գ. դասարաններն մտնել՝ քալապէս պէտք են ուսանիլ հարկ եղած դիտութիւններն և լեզուներն. որպէս զի կարելի ըլլայ երկոցունց յիշեալ առաջին դասարաններն մտնել։

Գ. Ձեմարանի աշակերտք ընդհանրապէս ձրիավարժք են. բայց եթէ ոք աղգասիրաբար կամենայ տղեկի մը պաշտպան լինիլ՝ պէտք է հատուցանէ տարին 300 րուպլի արծաթ։

Դ. Ձեմարանն ի նորոյ աշակերտ ղրկելու խնդրագրերն պէտք են ուղղուին առ Գեր. Տէսուչն Ճեմարանին, որոյ հետ աշակերտաց վարուց, ուսմանց, ծննդեան, Մկրտութեան և ծաղկի պատուաստի վկայագրերն ալ։

Ե. Ձեմարանի Ա. դասարանն մտնելու աշակերտք գոնէ 14 տարեկան ըլլալու են. իսկ Դ. և Ե. դասարաններն մտնելու արժանիք ունեցող աշակերտք 16-18 տարեկանէն աւելի ըլլալու չեն։

Զ. Կիւրակէ և տօն օրերէն զատ Ճեմարանի ուսման ընթացքն ամբողջ տարին կշարունակուի։

Է. Առաջին երեք դասարանաց աշակերտք, եթէ չկարենան ըստ արժանւոյն յառաջադիմել՝ մէկ տարի ևս պիտի մնան, իսկ մուս դասարանաց համար քիչ դէպքերու մէջ այս թոյլտուութիւնը պիտի ըլլայ. եթէ աշակերտաց չդարդանալուն պատճառ եղած ըլլայ երկարատեւ հիւանդութիւնն կամ այլ այսպիսի պարագայքը, ապա թէ ոչ՝ ի բաց պիտի արձակուի։

Ը. Ըստ անօրինելոյ Վեհաշնորհ Ս. Հայրապետին՝ Ճեմարանին մնորոշման կանոններն և Սահմաններն ժամանակին պիտի հրատարակուին։

ԴՐԻԳՈՐԻՍ Ծ. Վ. ԱԼԻՍԱՓՃԵԱՆ ԵՐԶՆԿԱՑԻ

Մարդիկ ընդհանրապէս ամեն կողմանէ թերութիւններէ շրջանպատուած, և միշտ անոնց միոյն կամ միւսոյն մէջ սահելու վտանգին մէջ են. ասիկա դրեթէ մաթեմաթիգական ճշմարտութիւն մ'է։ Մարդս որքան ալ խոհուն և հեռատես ըլլայ, որքան ալ ճարպիկ և աչալուրջ դըտնուի, բայց և այնպէս այդ թերութեանց դէթ մին կամայ և ակամայ դործելու կսեպուի և կ'պարտաւորի այլ և այլ պարագայից բերմամբ. բայց այդ մարդն ո՞ր օրինօք յանիտեան վատահամբաւելու և դատապարտելու ենք։— Այսպիսի հակամարդկային սկզբունք մը ոչ Քրիստոնեայ ընկերութիւնն կընդունի և ոչ քաղաքական աշխարհը։

Եթէ մանաւոր սխալմունքէ մը՝

յսխտեհնական դատապարտութիւն հետեւէր, բովանդակ աշխարհ դատապարտութեան դատակնիքն ալիտի ընդունէր։ Վասն զի ո՛վ չէ սխալած և թերութիւն չէ գործած, և ո՛ր մարդ ձեռքը իւր խղճին վերայ դնելով կրնայ ըսել թէ իր կենցագ մէջ բնաւ չէ սխալած և երբեք թերութիւն մը չէ գործած։

Ամեն ազգայինք դիտեն և կ՛վկայեն որ կատոյ ակամայ ժամանակ մը նմանօրինակ սխալման մը մէջ գտնուած էր Ալեքսիոս Գեր, Գրիգորիս վարդապետը. և այս առթիւ նախորդ խաւն ժողովը դատապարտած և վճիռ արձակած էր երբեք տարւոյ չափ Հոդեւոր և Ազգային պաշտօններ չվարելու։ Ցիշեալ վարդապետն՝ այսպէս դատապարտութեան վճիռ մը, որ ըստ իրաւունք ազգայուն սրտի մը համար ծանր պատիժ մ՛է, սիրով և հնազանդութեամբ ընդունելով, դրեթէ երկու տարւոյ չափ անդադար և թափառիկ չրջեցաւ մայրաքաղաքիս մէջ, մինչպէս որ ամեն մարդոց հետ մէկ իսկ կ՛վկայեմք։

Բայց Գեր. Գրիգորիս վարդապետի դործունէութիւնն ու բաւական ժամանակէ ի վեր Ազգին մատուցած օգտակար ծառայութիւններն այդ դատապարտութեան պայմանաժամն չափազանց կդատէին, անոր համար խաւն ժողովոյ ներողութեան արժանացաւ և կրկին իր նախկին վիճակին Հովիւ կարդեցաւ, միայն Շահ-Հիւսէյնին սիրատածած մի քանի դիւղերն իր առաջնորդութենեն բաժնելով։

Մինչդեռ այս ներողութիւնն երկու տարուան կմօտենայ և յիշեալ Գեր. վարդապետան ալ վիճակին ժողովրդեան և ժողովոյ հաճութեամբ ընդունելու վիճակին մէջ է, զարմանօք կտեսնենք որ Երեսփոխան էֆէնտիներէն ոմանք առտր հոգեւոր կոպոտութիւնը խափանելու համար, հինցած ու բոլորովին լմնցած խընդիրն նորէն յարուցանելու փորձ կը փորձեն՝ չենք դիտեր ինչ նկատմամբ և Ազգային թերթերէն ոմանք ալ անոնց արձագանք կըլլան։

Գալ անգամ

ՄԱՆԱՒՈՒՄԲ

ԿԱՄ

ՀԱՑՔ ԵՒ ՆՈՐԱՂԱՆԳՔ

Մարդ՝ երբ նիւթոյ մը կամ խնդրոյ մը վրայ խօսիլ եւ վիճիլ կուզէ յօդուած մանէին եւ հասարակութեան, պարտաւոր է նոյն նիւթոյն կամ խնդրոյն վրայ չրջահայեցութեամբ ղդուշանալ, անոնց ուղղակի եւ անուղղակի վերաբերութիւն ունեցող պարագաներն մտաց աչսւթեան առաջ ունենալ, որպէս զի իր դիտողութիւնն, տեսութիւնն խորհրդածութիւնն ու դատողութիւնն սխալ թիւր եւ հակառակաց չըլլան։

Կերեւի թէ ոմն սկզբունքն փանոսեան էֆէնտիին երբեմն չյարդեր, —եթէ մոռացութեան եւ կրից արդիւնք չէ—վասն զի քանի անգամ է որ նիւթի մը կամ խնդիրի մը ժամանակին իր չատ թերթերուն ջատագոված ու պաշտպանած է՝ բնական, պատմական եւ քաղաքական վաստեր յա-

առաջ բերելով, մի եւ նոյն նիւթին ու խնդիրն իր ուրիչ թերթերուն ալ պարտաուած եւ հակառակած է դարձեալ փաստերով. վասն զի ինք առանց փաստի՝ քանի մը վրայ խօսիլ եւ վիճիլ չսիրեր. ինչպէս ամէն խոհուն եւ ողջամիտ անձինք ալ չեն սիրեր։

Բայց ի՞նչ նկատումնքով երբէք երբէք հակառակայ փաստերով կը զօրաճանայ խնդրոյ հետ. եւ այս սկզբան մէջ այնքան հաստատ է որ մինչեւ իսկ կը համարձակի զօրաւոր փաստերով իր հաստատածներն անգամ չլսել եւ հերքել։ Կը տեսնես որ Մանզումէի մէկ թուոյն մէջ մարդ մը իր մէկ գործին համար անուղղ կը հրատարակուի. ուրիշ մէկ թուոյն մէջ դարձեալ նոյն գործոյն համար կախազանի արժանի կը դատուի. եւ ասիկա Փանոսեան էֆէնտիի հանճարին եւ ողջմտութեան չենք կրնար տալ։

Մարդոց բնութիւններն կրնան փոխուիլ, բայց իրենց գործերն անփոխոխելի են։ Շատ բարեգործ մարդիկ. կրնան չարիքներ ալ գործել, ինչպէս չարագործներն ալ՝ բարիքներ։ Բայց գործերն այսպէս չեն. չար գործը միշտ չար է. բարի գործը՝ միշտ բարի։

Զարմանօք կը տեսնենք որ Փանոսեան էֆէնտին այս ճշմարտութեան յաճախ հակառակ կը վարուի. խնդիր մը կամ գործ մը իրեն նիւթ կընտրէ եւ իր թերթին շատ էջերովն անոր բարի եւ օգտակար ըլլալն կը փաստաբանէ. եւ քիչ մը ժամանակ վերջն, նոյնը՝ ընդհակառակ եւ չար կը յայտարարէ։ Չենք գիտեր մոռացութեան կամ կրի՞ց արդիւնք է այս. թէ իր սկզբունքն. բայց որն ալ ըլլայ, միօրինակ դատապարտելի է. եւ ներուի ըսել մեզ՝ ըննադատել չկրնար ընդհանրապէս մը, որ գրական հրատարակին վրայ հասարակաց կարծեաց արձագանքն ընդունելու փափուկ պաշտօնն ստանձնած է։

Իր այս սկզբանց կարգէն է՝ կիւրակեօրեայ վարժարանի մը նկատմամբ Մանզումէի 2909 թուով գրած Աղդայրն մէկ յօդուածն, որ թէ եւ Իզմիրլեան Արժ. Մաթէոս վարդապետի եւ Ղազարոսեան Քրիստոստուր էֆէնտիի դէմ է. բայց ուղղակի Հայաստանեայց Եկեղեցին եւ եկեղեցականութիւնը կը հարուածէ չարաչար. յօդուած մը՝ որ չենք սխալիր եթէ ծայրէ ի ծայր մխիթարութիւն կը հասէր ըսենք։ Զգայուն սիրտ կրող Հայ մը քնակատպէս չկրնար տանիլ այս կերպ նախատանաց, այս առթիւ պարտաւորած ենք նոյն յօդուածին ծանր կէտերն դիտողութեան առնուլ եւ իր սարսափելի հակասութիւններն ցուցնել եւ հերքել, թէ եւ այդ պաշտօնն իր առջի թերթերն կատարած են, ինչպէս որ մեր ընթերցքին մեծ մասն անտարակոյս պիտի հաստատեն։

Փանոսեան էֆէնտիի անձը սիրելի է մեզ. բայց իր այս սկզբունքին չենք կրնար համակերպիլ. ինքը իր ծառայութիւններովն մեծարելի է, բայց Աղգը՝ նախամեծար կը ճանչնանք, որուն պատուոյն համար միայն պարտաւորած ենք ձեռնարկել. եւ ոչ թէ ինքը պատճառ Արժ. Մաթէոս վարդապետի եւ կամ Քրիստոստուր էֆէնտիի։

Շարունակելի

ՇԱՆԹ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԻՐՍԱՆՈՑ ՎԻՐԱՑ

(Շար. եւ վերջ տես թիւ ԺԱ.)

Նման որպէս ընդ թագաւորս սմենայն անբաղաքակիրթ ազգաց, չէ հնար և ապահովել ի չնորհս կամ ի մարդասիրութիւն թագաւորին Բըրմատանայ։ Ի յապստամբութեան որդւոց նորա ի 1866 ամի, Հայ ժո-

զովուրդն գտեալ զկեանս իւրեանց ի վտանգի ապաստանեցան առ Բրիտանիկ հիւպատոսն վասն պաշտպանութեան. որ և էառ զնոսա ընդ հովանեաւ իւրով երբև զքրիստոնեայս կից եղբարս: Յայդմ ժամանակի պատուելի վաճառական ոմն ի Հայոց՝ Պ. Մարգար Դաւիթ Աբրահամեան Ջուղայեցի՝ որ ունէր համարումն մեծ առաջի արքային կամեցաւ (ըստ պարագայից ինչ) միջնորդ լինել ազատութեան հանդիսանալ ի մէջ հօրն և ապստամբ որդւոյն՝ բայց բռնակալ արարին զնա զօրք արքային, արկին ի բանտ և ի հարուածս սաստիկս, և հուսկն զրաւեցին զնա ի կենաց հրամանաւ իսկ արքային:

Արդ՝ նկատմամբ այժմու կարի բարեհամբոյր վարուց Թագաւորին Բրիտանեաց առ Աղգ մեր ապացուցեալ՝ մանաւանդ յառաքումն դեսպանութեան առ Սրբազան Հայրապետն մեր յԷջմիածին, և յառաջարկելն նմա (տարօրինակ առաջարկութիւն) վիճակաւորել յերկրի իւրում եպիսկոպոս մի (1) Թուի ինձ լինել անդ հեռատես իմն խորհուրդ քաղաքագիտական: Այս է ըստ կարծեաց իմոյ՝ նպատակ նորա, զի միջնորդութեամբ Նորին Սրբութեան բանայցէ զբարեկամական հաղորդակցութիւն ընդ մեծի կայսերն Ռուսաց, լուեալ գոլով (և անշուշտ զմեծագոյն վարկ եդեալ նմին քան զիսկութիւնն) եթէ Ս. Կաթողիկոսն մեր ունի զկարեւոր իմն աղդեցութիւն ընդ կայսերական վեհափառութեան, և մարթ է նմա թերևս զկարեւոր արդիւնս գործել յապագայ օգուտ Թագաւորութեան Բրիտանեաց: Քանզի յաւուրս յայսոսիկ Թուի թէ ընդհանրապէս զմեծ փափագ և չանս ցուցանէ Թագաւորն յապահովել զնութեան զբարեկամական յարաբերութիւնս ընդ Թագաւորութիւնս օտար աղգաց, որպէս յանցեալ ամի առաքեալ էր դեսպանս ի Պարսկաստան. և այժմ այդու երկրորդ իսկ հսկայական քայլիւն կամի մատչիլ առ հզօրագոյն պետութիւն. որով աչն ունի չահել մեծաւ ղդրութիւն իմն սարթանալոյ մաքառիլ ի սիւք՝ երբ հարկ իցէ, ընդ տիրապետող դրացիս իւր ընդ Անդղիացիս, որք ընդ բռամբ ունին միշտ «զոսկեղէն ոտ» (colden foot որպէս կոչի) Նորին վեհափառութեան: Սակաւուք յաւել ծագեցաւ իսկ մեծ դըժտութիւն ի մէջ երկուց տէրութեանց, որ սպառնայր պատերազմիւ վճարել. սակայն դուցէ հրեշտակութիւնն արձակեալ այժմ անդ ի փոխարքայէն Հնդկաստանի, մարթ լիցի ի կարդի դնել զառիթն անհամաձայնութեան և կարծեմք բարւոք է արքային անսալ ի ժամու ձայնի պատգամաւորին եթէ կամի զկայ մնայ կալուածս իւր յապահովի ունել:

(1) Յուսամք զի եպիսկոպոսն ոչ հալածակիցէ զինքն կռապաշտական արարողութեան ի վեր անդր յիշատակեալ, այլ ընտրիցէ յաւէտ տալ դերաժարական իւր, օրինակ կալեալ իւր դոնէ զերկնքին մանկունս «հնոցն բորբոքելոյ»:

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԳԱՐՁ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱԿՆԱՅ

. . . Հայր.

Ո՛ւ ե՛ւ է մեքենայ մը յաջող կերպով յառաջ վարողը՝ դրեթէ իւր մէջը պարունակող անուղղ ծայրերուն այն ամենամօտքը երեւցած ակռաներն են, որոնց վրայ ակնարկ մը նետողը՝ի սկզբան թերեւս կարեւորութիւն մը չի տայ, սակայն երբ խորասնելին հետաքննէ՝ յայնժամ պիտի իմանայ որ անոնք նոյն մեքենային մէջ մեծ գործ եւ մեծ արժէք ունին, եւ առանց որոց մեքենան կը խանգարուէր։

Այսպէս ալ մեր ազգին յառաջադիմութեան մեքենային՝ յաջողութեամբ յառաջ խաղալուն համար անուղղ ակռաներուն նման անհրաժեշտ՝ բայց մեծ կարեւորութիւն ունեցող բարոյական տարրեր կան, որոց առաջին անգամ նայողը թէեւ կարեւորութիւն չի տար, սակայն երբ խորասնելին հետաքննէ՝ յայնժամ պիտի ըմբռնայ եւ իմանայ թէ ազգի մը յառաջադիմութիւնը անոնցմէ ալ կախում ունի։

Այս բարոյական տարրերը կարգէն է Թանզարանը, ասոր պէտքը զգացած են քաղաքակիրթ ազգերը, որոց բարոյական յառաջադիմութեան համար ըրած ազդեցութիւնը եւ ո՛չ մէկ հանճարի տէր կրնայ ուրանալ։ Այս կէտը որ դաստիարակութեան թերին կրնայ լրացունել, ցաւ է ըսել որ ազգերնուս մէջ ըստ բաւականին ընդունելութիւն գտած չէ ցարդ, սակայն կը յուսամք որ դաստիարակութեան նոր աճումն ստացող երիտասարդութիւնը ասկէց ետեւ հետամուտ պիտի ըլլայ այսպիսի օգտաշատ ձեռնարկութիւններու եւ յառաջադիմութեան յոյսը ապագային մէջ իրականացունելու։

Տէր, աստանօր կուզեմ ուրախութեան առիթս մը տալ։

Ակնեցի խումբ մը, ուշիմ եւ աշխոյժ երիտասարդներ որ 25 անդամներէ կը բաղկանայ երեք տարիէ՝ի վեր քաղաքիս մէջ ռատմնասիրական անուն ընկերութիւն մը կազմելով հանդերձեալ են դաստիարակութեան մէկ զգալի թերին լրացունելու համար թանգարան մը հաստատելու՝ զոր անցեալ տարի աւետեալ էր Ձեզ իւր ծագումն ու նպատակը։

Այս գործը իրենց ազգասիրական ոգեղէն մէկ մեծ հատաստին է, զոր ընդհանրապէս ուշիմ եւ աղնիւ երիտասարդաց սրտերուն մէջ կերեւնայ։ Առնք մեծ փութով յառաջ կը վարին իրենց նպատակը, միչտ ապագայ յուսոյ մը քաջալերութեամբ՝ այն է բարոյական յառաջադիմութեան։

Իսկ՛ե թէ՝ սոյն վսեմ յոյսը՝ զոր նոքա կը կրեն, ընդհանրացած ըլլար. ամէն Հայ անուն կրող երիտասարդաց սրտերուն մէջ՝ որով անտարակոյս չատ բարիք յառաջ պիտի գար Ազգին։

Ակնայ սոյն զգացուն մասը թէեւ ցարդ իւր նպատակին հասած չէ, այսինքն տակաւին Թանգարանը բացած չ՛ունի սակայն նորա մատակարարելիք օգուտներն չափով մը կրնան մատակարարել։ Ընթերցասիրութիւնը թէ անդամոց եւ թէ ազգայնոց սրտերուն մէջ արծարծելու աշխատելով որ անտարակոյս զանազան օգտակար դրքեր, հանդէսներ եւ լրագիրներ բերել տալով միայն կարելի է։ Թանգարանին բացումն ալ կը յուսամք թէ՝ի մօտոյ պատուական Լուսոյդ մինչոցաւ սիրելի ազգայնոց աչեւելու բարեբաղդութիւնն պիտի ունենանք։

Այս տարի օգոստոս 10ին սոյն ընկերութեան կազմակերպութեանը Գրդ. Տարեդարձի հանդէսն կատարեցաւ՝ի Ս. Կոմոս, ուր ներկայ էին քաղաքիս՝ դրեթէ բոլոր ուսումնասէր Ազգայինք։ Հանդէսն չքեղ կերպով սկսաւ ներդաշնակութեամբ Ազգային երգոց եւ ճառախօսութեանց։

Նախ՝ ընկերութեան Ատենապետ Յակոբ Էֆ. Գորեանն հակիրճ ատենաբանու-

թեամբ ընկերութեան ծագումն ու նպատակը, յառաջադիմութեան համար ի գործ դրած եղանակը բացատրեց հանդիսականաց։

Յետոյ ընկերութեան Ատենապետը Վ. Գրիգոր Էֆ. Գուլումճեանը ճառախօսեց եւ բացատրեց նախ կամքին ինչ ըլլալը, նորա մարդուն ղդացմանց եւ հանգամանացը վրայ մեծ ազդեցութիւն ունենալը, եւ մարդուն հոգեղէն բնութեանը մէջ գտնուած կարողութեանց մէջ կամքին իշխանի մը դիրք ունենալը, յետոյ բացատրեց նաեւ թէ կամքին իշխանութիւնը որ չահուց եւ կրից նաեւ ատոնց հետ մէկտեղ խղճմտանքին պահանջմունքներն արդարութեամբ, եւ համահաւասար կատարելոյն մէջ կը կայանայ առանց դաստիարակեալ սիրտ մը եւ դաստիարակեալ միտք մը իրեն խորհրդակից ունենալու չի կրնար իր պաշտօնը ինքնաբերաբար ճշդիւ կատարել, որովհետեւ կամքը բնականաբար աւելի չահուց եւ կրից պահանջմունքներն կատարելու հակամէտ է։

Ճառախօսեց նաեւ Աւետիս Էֆ. Խօրասանճեանը, ասիկա բացատրեց տզրիտութիւնն Հայութեան դլխուն հասուցած նախճիրներն եւ թէ Հայութիւնը ասոն նախճիրներէն յաւիտեան ազատելիք չ'ունի եւ թէ միութեամբ նորա դէմ չ'ապստամբի։

Վերջը ճառախօսեց նաեւ Նիկողոս Էֆ. Թոթիվայեանը՝ որոյ նիւթն էր Թանգարանին օդուտներն, Ազդին՝ Թանգարանի եւ բարձրաստիճան Դպրոցներու սէրտ ունենալը։

Մէկ քանի էֆէնտիներ ալ իրենց համառօտ ատենախօսութեամբ եւ ուղերձներովնք քաջալերեցին ընկերութիւնն եւ դիւր նպատակին։

Հաճեցէք Հայր, ներկայս հիւրընկալել ԼՈՅՍ պատուական Հանդիսիդ մէջ՝ որուն երկրորդ չրջանը ողջագուրելով։

Մնամ յարատեւութեամբ

25 Օգոստ. 1875
ՅԱԿՆ

* * *

ԼՐԱԴԻՐ ԵՒ ՄԻՄՈՅ

Ազդի մը դրական եւ բարոյական յառաջադիմութեան մեծ ապացոյց մ'է այն Ազդին հրապարակային թերթերուն եւ հանդէսներուն բազմութիւնն, այս առթիւ բերկրութեամբ սրտի կողջունելիք յիշեցալ կըրկին թերթերէն, որք մօտ օրերս հրատարակիլ սկսան. առաջինը՝ Ծիրանաբազրութեամբ Նիկողայոս Մ. Էֆէնտի Թիւլպէնճեանի, եւ երկրորդը Յ. Մ. Էֆէնտի Հաճեանի։

Յիշեցալ Էֆէնտիներն որ իրենց դործերուն մէջ արդէն Ազդին ծանօթ են, մեծ յոյս մը կուտան թէ իրենց աշխատութեամբն ու ծառայութեամբն Ազդին սէրն, համակրութիւնն ու քաջալերութիւնն պիտի վայելեն, որուն համար կանխաւ կը փութանք յայտնել յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն մաղթել։

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՐՈՅ

Սեպտ 14 կիր.

Ըստ հրաւիրանաց Իւսկիւտարի Ս. Խաչ Թաղի Պատուարժան Թաղական խորհրդոյ՝ Բարձրաչնորհ Ս. Պատրիարք Հայրն հանդիսաւոր Ս. Պատարագ մատոյց Ս. Խաչի Եկեղեցին, եւ ի յուխտ դիմող Ջերմեռանդ ժողովրդեան խոստ բազմութեան հոգիքն եւ սրտերն կազդուրեց եւ մխիթարեց Ս. Աւետարանի հոգեշահ քարոզութեամբն եւ հայրական խրատներովնք։

Նախնեաց երկոյին Նորին Սրբազ-

նուիրելուն այցելութեան երթալ թաղին վարժարանացն եւ ուսանող երկտեղ մանկտին քաջալերեց ու յորդորեց յառաջադիմել ի դիտութիւնս եւ օրհնութեամբ մեկնեցաւ։

Ցիշեալ թաղի բնակիչներէն Մեծ. Եսայեան Եղբարք, եւ թէ Թալ. խորհրդոյ Ատենապետ Մեծ. Յովհաննէս Էֆէնտի Ազնաւուրեան՝ յոյժ մեծարանօք եւ արժանաւվայել ընդունելութեամբ հիւրընկալած են պնորէին Սրբազնութիւնն։

—

Սեպտեմբեր 15 Բ.

Բարձր. Ս. Պատրիարք Հայրն Պօլսոյ նորընտիր քաղաքապետ Վ.սեմ. Հալեթ փաշայի չնորհաւորութեան գնաց, եւ սիրալիր մեծարանօք ընդունուեցաւ Նորին վսեմութեան կողմէն։

— Մչեցի հոչակաւոր Տ. Մխիթար վարդապետի վախճանման լուրն հեռագրով հաղորդեցաւ Ազգ. Պատրիարքարանի։

—

Սեպտեմբեր 16 Գ.

Ազգային ինչ ինչ խնդրոց համար այսօր Բարձր. Ս. Պատրիարք Հայրն՝ Վ.սեմ. Սիմոն պէյ Մաքսուտեանի հետ՝ Բարձր. Մեծ Եպարքոսին գնաց։

— Տնտեսական խորհուրդն մեծամասնութեամբ գումարեցաւ ի Պատրիարքարանի դարձեալ իւր համարատուութեան զբաղելով։

—

Սեպտեմբեր 17 Դ.

Քաղաքական ժողովն գումարեցաւ ի Պատրիարքարանի նախագահութեամբ Բարձ. Ս. Պատրիարք Հօր, բայց մեծագոյն մաս չունենալուն գրեթէ ապարդիւն անցուց նիստն։

—

Սեպտեմբեր 11 Եչ.

Կրօնական ժողովն մեծագոյն մաս չունենալուն նիստ չունեցաւ, թէ եւ Ս. Պատրիարք Հայրն ներկայ էր։

— Ելեւմտից Հոգաբարձութիւնն մեծամասնութեամբ գումարեցաւ ի Պատրիարքարանի. Կեդրոնական մուտքին կարի անձուկ վիճակին վերջնական դարմանն խորհելու։

—

Սեպտեմբեր 19 Ուր.

Այսօր նախորդ Կրօնական ժողովոյ Հարք ըստ հրաւիրանաց Ս. Պատրիարքի գումարեցան Ղալաթիոյ խորհրդարանն՝ արդի քաղաքական ժողովոյ հետ ունեցած խառն ժողովոյ նիստերու առնադրութիւններն կարդալու եւ վաւերացնելու։

ՇԱՀՈՂ ԹԻՒՔ

ՐՈՒՄ.—ԵՐԿԱԹՈՒՂԵԱՑ 34ՐԴ. ՎԻՃԱԿ.

Նո.	Ցր.	Նո.	Ցր.
607086	300000	170172	1000
1505905	25000	583507	»
613404	10000	586770	»
1879351	»	607088	»
82370	2000	723297	»
1116935	»	843434	»
1215804	»	1108459	»
1354926	»	1201940	»
1505901	»	1271584	»
1745313	»	1338953	»
29	1250	1421986	»
266790	»	1461248	»
367700	»	1462083	»
375065	»	1471206	»
446177	»	1471208	»
586769	»	1471209	»
844690	»	1500040	»
1215802	»	1526626	»
1309245	»	1613031	»
1353466	»	1613035	»
1353467	»	1631292	»
1975050	»	1653006	»
20633	1000	1745311	»
20635	»	1745606	»
48361	»	1968286	»

400 ԾՐԱՆՊ ՇԱՀՈՂ ԹԻՒԵՐԸ

26	266788	517338	844687	1225114	1421990	1559073	1795854
27	266789	517339	844688	1225115	1461246	1559074	1795855
28	320021	517340	844689	1253356	1461247	1559075	1822271
30	320022	583506	1025856	1253357	1461249	1613032	1822272
20631	320023	583508	1025857	1253358	1461250	1613033	1822273
20632	320024	583509	1025858	1253359	1462081	1613034	1822274
20634	320025	583510	1025859	1253360	1462082	1631291	1822275
48362	346221	586766	1025860	1271581	1462084	1631293	1826816
48363	346222	586767	1050281	1271582	1462085	1631294	1826817
48364	346223	586768	1050282	1271583	1471207	1631295	1826818
48365	346224	607087	1050283	1271585	1471210	1653007	1826819
82366	346225	607089	1050284	1309241	1491001	1653008	1826820
82367	367696	607090	1050285	1309242	1491002	1653009	1876291
82368	367697	613401	1108456	1309243	1491003	1653010	1876292
82369	367698	613402	1108457	1309244	1491004	1678456	1876293
135161	367699	613403	1108458	1338951	1491005	1678457	1876294
135162	375061	613405	1108460	1338952	1500036	1678458	1876295
135163	375062	625146	1116931	1338954	1500037	1678459	1879352
135164	375063	625147	1116932	1338955	1500038	1678460	1879353
135165	375064	625148	1116933	1353468	1500039	1692386	1879354
141891	407021	625149	1116934	1353469	1505902	1692387	1879355
141892	407022	625150	1172546	1353470	1505903	1692388	1885346
141893	407023	632631	1172547	1354927	1505904	1692389	1885347
141894	407024	632632	1172548	1354928	1526627	1692390	1885348
141895	407025	632633	1172549	1354929	1526628	1745312	1885349
170171	430106	632634	1172550	1354930	1526629	1745314	1885350
170173	430107	632635	1201936	1395216	1526630	1745315	1968287
170174	430108	723296	1201937	1395217	1540316	1745607	1968288
170175	430109	723298	1201938	1395218	1540317	1745608	1968289
220426	430110	723299	1201939	1395219	1540318	1745609	1968290
220427	446176	723300	1215801	1395220	1540319	1745610	1975046
220428	446178	744361	1215803	1421987	1540320	1795851	1975047
220429	446179	744362	1215805	1421988	1559071	1795852	1975048
220430	446180	744363	1219561	1421989	1559072	1795853	1975049
251591	479371	744364	1219562				
251592	479372	744365	1219563				
251593	479373	843431	1219564				
251594	479374	843432	1219565				
251595	479375	843433	1225111				
266786	517336	843435	1225112				
266787	517337	844686	1225113				

ՏԻՊ—ՆԱՄԱԿԱԳԻՐ
ՀՄԱՅԵԱԿ Ս. Վ. ԴԻՄԱՔՍԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՍԱՄՈՒԷԼ Ղ. ՊԱՐՏԻԶԱՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐՔ
ՐԻԶԱ ՓԱՇԱ ԹԱՂ ԹԻՒ 35

ԱՆՁՆԱՆՈՒՆ

ԳՈՐԾԱԿԱԼՔ ԸՆԿԵՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ակն Գրիգոր Լիկնաի Թ. Սարգիան
Ազթամար
Ամասիա
Անդպօղ Տ. Գրիգոր Արրազան Դերձակեն.
Առանա Տ. Գէորգ Քահանայ Պօյաճեան
Արաբկիր
Աղեքսանդրապօլ Տ. Յովհէփ Աւագ Քհ. Կոստանդեանց
Բաբերդ
Բայս
Բաղեշ Տ. Ստեփան Ծ. Վ. Արզումանեան
Բարիզ Տ. Յովհաննէս Աւագ Քհ. Հիւնքեարպէկեան
Գանիրէ Գաոնիկ Լ.Ֆ. Գալֆայեան
Գաղատիա
Ը. Երուսաղէմ Տ. Մեկրտիճեան Վ. Մուրատեան
Ը. Էջմիածին Տ. Վահան Վ. Բաստամեր.
Երգնկայ Տ. Գրիգորիս Ծ. Վ. Ալէքսեան.
Զմիւռնիա Յովհաննէս Լ.Ֆ. Մերզա Վահանդեան
Թիֆլիզ
Թրակիա Մանուկ Լ.Ֆ. Յ. Պէզիրճեանց
Խարբերդ Տ. Մեսրովպ Քհ. Էմինքեհեան
Կարին Գէորգ Լիկնաի Զիլինկիրեան
Կարս Տ. Տիմոթէոս Ծ. Վ. Սարգիսեան
Կեսարիա
Կուտինա Տ. Գէորգ Ծ. Վ. Դերձակեան
Մալաթիա
Մանիսեաթեր Տ. Ղեւոնդ Ծ. Վ. Փիրղալեմ.
Մուշ Տ. Մամբրէ Սրբ. Մամիկոնեան
Նիկոմիդիա Տ. Մեսրոպ Քհ. Ազնաբէհեան
Շուշի
Պանորմա Տ. Պօղոս Քհ. Մ. Մազլումեան
Պալըքեսեր Սարգիս Լ.Ֆ. Գասապեան
Պաֆրա Տ. Յովհաննէս Ք. Տաղանեան
Պոլսոս Տ. Մաթէոս Ծ. Վ. Նազարեան
Պրուսա Տ. Արիստակէս Ծ. Վ. Վանքիան
Սեբաստիա Տ. Պետրոս Ծ. Վարդապետ
Սիս
Վան Տ. Մինասէ Աւագ Քահանայ
Վառնա Յովհաննէս Լ.Ֆ. Գալբակճեան
Տիգրանակերտ Տ. Փիլիպպոս Ծ. Վարդ.
Տիվրիկ Տ. Թէոդորոս Ծ. Վ. Տիվրիկլեան
Ֆիլիպպուպօլ Տ. Գէորգ Աւագ Քհ.
Ֆօքշան Գաբրիէլ Լ.Ֆ.Նոտի Կոստանեան

ԳԻՆՔ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՐԱԽԱՆԻՆ ՀԱՏՈՒՑԱՆԵԼԻՔ

Կ. ՊՕԼՍՈՅ ՀԱՅԱՐԱՐ Գիր Պիպլիա Հրշանի (վերամիակայ) Երկու ատծար Մէճիտ
ԳԱՒԱՌԻՆ » Բոլոր ատարքն ծախքն մեր վրայ ըլլալով Երկուքուկէս »
ԳԻՆ Մ. ՀՈՑ ՏԵՏՐԱՆԻՆ Երկու դահեկան

Խնդրոյ ապրանքներուն վերաբերեալ ամեն նամակ պէտք է ուղղել
Առ Տեր–Թովմասեան Հմայեակ Ծ. Վ. Գիւմաքանաի
Ազգ. Վարժարանաց Եենի Գափուի :

Անվճար նամակ կամ ծրար չընդունուիր